

In memoriam

William F. Ryan **13. IV 1937 – 2. XI 2023**

Foto: The Folklore Society.

Letum non omnia finit.¹

Propertius

2. novembril 2023 lahkus pärast rasket haigust 87. eluaastal meie seast William Francis Ryan – väljapaistev vene maagilise kultuuri ja kirjallikuse uurija, Briti Akadeemia liige, Venemaa Teaduste Akadeemia audoktor, mitmete monograafiate ja kümnete teadusartiklite autor. Ta oli rahvusvahelise rahvajutu-uurijate ühingu (ISFNR) loitsukomisjoni liige selle asutamisest saadik, ajakirja Incantatio toimetuskolleegiumi liige. Ta osales loitsukomisjoni korraldatud rahvusvahelistel konverentsidel ning avaldas Incantatio artikleid ja raamatuarvustusi.

William Francis Ryan sündis 13. aprillil 1937 Londonis iiri katoliiklaste peres. Vene keelt hakkas õppima juba koolis, jätkas selle õpinguid aastail 1956–1958, teenides Briti kuninglikus mereväes, kus omandas sõjaväetõlgi kvalifikatsiooni. Aastatel 1958–1961 õppis ta Oxfordi ülikoolis vanavene ja tänapäeva vene keelt ja kirjandust. Oxfordis olid tema õpetajate seas silmapaistev keeleteadlane Boris Unbegaun (1898–1973) ja vene bibliograafia ekspert John Simmons (1915–2001).

Pärast bakalaureusekraadi omandamist suunas Briti Nõukogu W. F. Ryani aas-taks Leningradi ülikooli praktikale. Noore välismaalase töö äratas akadeemik Dmitri Lihhatšovi tähelepanu. Leningradis õppimise ajal töötas W. F. Ryan arhiivides ja raamatukogudes ning tegi ohtralt väljasõite, et uurida teiste linnade käsikirjakogusid.

Aastatel 1963–1965 töötas Ryan ülikoolikirjastuses Clarendon Press (Oxford), kus osales vene-inglise sõnaraamatu koostamisel. 1965–1967 tegutses ta Oxfordi ülikooli teadusajaloo muuseumis, ühendades muuseumitöö vene kirjanduse ja keele õpetami-sega. 1967–1976 õpetas W. F. Ryan Londoni Ülikooli slaavi ja Ida-Euroopa uuringute instituudis vene keelt ja kirjandust. 1976. aastast kuni pensionile minekuni aastal 2002 oli ta Londoni Ülikooli Warburgi Instituudi akadeemiline raamatukoguhoidja. Alates 2000. aastast oli ta samas ülikoolis vene uuringute professor.

1970. aastal omandas William F. Ryan filosoofiadoktori kraadi väitekirjaga “Astro-noomiline ja astroloogiline terminoloogia vanas vene kirjanduses”. 1977. aastal valiti ta antikvaaride seltsi liikmeks. 2000. aastast oli William Francis Ryan Briti Akadee-mia liige. Aastatel 2005–2008 oli ta Briti Folkloristide Seltsi president. Aastaid oli ta kahe Warburgi Instituudi sariväljaande (Warburg Colloquia ja Warburg Surveys and Texts) peatoimetaja, samuti 1922. aastal asutatud väljaande Slavonic and East Eu-ropean Review peatoimetaja. Aastatel 2008–2011 oli W. F. Ryan 1846. aastal reise ja geograafilisi avastusi käsitlevate teaduslike artiklite avaldamiseks asutatud Hakluyti Seltsi president.

William Franci Ryani kirjutisi iseloomustab harukordne kombinatsioon silmaringi avarusest ja võimest teha suuri üldistusi, suurepärase allikate tundmine ning hoolikas ja üksikasjalik analüüs. Tema peateos on “The Bathhouse at Midnight. An Historical Survey of Magic and Divination in Russia” (“Saun keskööl. Venemaa maagia ja ennus-tamise ajalooline ülevaade”, 1999), mille venekeelne tõlge ilmus aastal 2006.

2005. aastal luges W. F. Ryan Briti raamatukogus kolmest loengust koosneva loen-gusarja, mis ilmus hiljem raamatuna “Russian Magic at the British Library: Books, Manuscripts, Scholars, Travellers” (“Vene maagia Briti raamatukogus: raamatud, käsi-kirjad, teadlased, rändurid”, The Panizzi Lectures 2005; British Library, London, 2006). Raamatus on kolm peatükki: “William Rolston: vene maagia ja rahvaluule Inglismaal”, “Ivan Julm, Stoglav ja vene maagia” ning “Rändurite lood ja vene maagia”.

Juba nooruses avastas William Francis Ryan Oxfordi ülikooli Bodleiani raamatu-kogust iidse venekeelse käsikirja “Saladuste saladuse” tõlkega, mis on teadmiste kogum poliitika, teaduse, maagia ja ennustamise vallas. Alates 1965. aastast avaldas ta rea töid, mis on pühendatud sellele äärmiselt keerulisele monumendile, mille keel on raske isegi neile teadlastele, kes valdavad vabalt vana kirikuslaavi keelt. Lisaks üksikartiklite avaldamisele oli W. F. Ryan Warburgi Instituudi välja antud sarjas kahe “Saladuste saladuse” mitmekeelse kogumiku väljaandja ja kaasautor. Koos Jeruusalemma Heebrea Ülikooli professori Moshe Taubega on ta ette valmistanud “Saladuste saladuse” kriitilise

väljaande koos ajaloolise sissejuhatuse ja ingliskeelse tõlkega. See ilmus 2019. aastal pealkirja all “The Secret of Secrets: The East Slavic Version. Introduction, Text, Annotated Translation, and Slavic Index” (“Saladuste saladus: idaslaavi versioon. Sissejuhatus, tekst, kommenteeritud tõlge ja slaavi register”, 528 lk). Selles väljaandes pole erakordse väärtusega üksnes kõige keerulisema slaavikeelse teksti eeskujulik avaldamine, vaid ka kõrgelt kvalifitseeritud spetsialisti koostatud hebreistikaga seotud lõigud.

William F. Ryani huvide ring oli erakordselt lai ning hõlmas vene maagiatraditsiooni kogu selle avaldumisspektris, iidset vene kirjandust, reisijate märkmeid Venemaa kohta, Venemaa ja Inglismaa suhteid erinevatel ajalooperioodidel, aga ka teaduse, instrumentide valmistamise ja merenduse ajalugu.

Vene kultuurinähtusi käsitles W. F. Ryan laial võrdleval taustal, võttes arvesse nende allikaid hilisantiigi ja varakeskaja kultuuris, samuti paralleele Kesk- ja Lääne-Euroopa riikides. Eriti oluline on tema kontseptuaalne artikkel “The Witchcraft Hysteria in Early Modern Europe: Was Russia an Exception?” mis ilmus 1998. aastal ajakirjas *The Slavonic and East European Review* (SEER, nr 76 (1), lk 1–36).

William Francis Ryani lahkumine on korvamatu kaotus. Siiras kaastunne tema omastele ja lähedastele, kolleegidele ja õpilastele, kõigile tema uurimistööde austajatele. Tema teoste eluiga on pikk.

Suurest teadlasest jääb helge mälestus.

Andrei Toporkov, Aleksei Tšernetsov
Tõlkinud Asta Niinemets

Kommentaar

¹ Surmaga ei lõpe kõik.

In memoriam

William F. Ryan

13. IV 1937 – 2. XI 2023

Obituary from Andrei Toporkov and Aleksei Chernetsov.